

До 75-річчя видатного українського пам'яткознавця¹

Віктор Іванович Акуленко – український правознавець, педагог, публіцист, доктор юридичних наук, професор (з 2004 р.) – народився 24 листопада 1935 р. в с. Комарівці Борзнянського району Чернігівської області. Закінчив юридичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка (1957). Працював учителем географії, вихователем Комарівської школи-інтернату (1962–1967), молодшим науковим співробітником Інституту держави і права Академії наук

УРСР (1968–1972). У 1972 р. був звільнений з Інституту з політичних мотивів, коли на виконання постанови Бюро Президії АН УРСР № 294 від 31 липня 1972 р. «Про дальше вдосконалення тематичної спрямованості науково-дослідної роботи, структури та кадрового складу установ Секції суспільних наук АН УРСР» відповідними органами провадилися репресивні заходи (26 грудня 1994 р. Президія НАН України цю постанову скасувала). Працював старшим консультантом Республіканського правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК) (1972–1979), потім перебував на творчій роботі як кореспондент інформаційно-методичного бюлетеня «Пам'ятки України» (1979–1987). Був старшим юрисконсультом Українського фонду культури (1987–1991), редактором-юристом журналу «Пам'ятки України», газети «Старожитності», старшим науковим співробітником Центру пам'яткознавства АН України і УТОПІК (1991–1993). З 1993 року й дотепер – провідний науковий співробітник відділу міжнародного права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. З 1998 р. – також професор кафедри теорії та історії держави і права Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.

Як науковець В. Акуленко започаткував в Україні розроблення важливої теми – правової охорони й використання пам'яток історії та культури. В 1992 р. захистив кандидатську, потім – докторську дисертацію «Проблеми становлення і розвитку законодавства про охорону пам'яток культури в Україні (1917–1991 рр.)». Він відкрив новий науковий напрям у галузі історії держави й права – дослідження проблем правової охорони української історико-культурної спадщини, а також міжнародно-правового регулювання реституції й повернення втрачених і незаконно переміщених культурних цінностей. У його доробку налічується понад 250 наукових і науково-популярних праць, серед яких – основоположна монографія «Охорона пам'яток культури в Україні. 1917–1990» (1991).

В. Акуленко також запровадив систему впорядкування відповідних нормативних актів і документів, у результаті чого був опублікований перший в Україні збірник «Законодавство про охорону пам'ятників історії та культури»

¹ У статті використано матеріали публікації «Біографічна довідка» з часопису «Пам'ятки України: історія та культура». – № 3. – 2006. – С. 96-76.

(1970). Впродовж останнього десятиріччя вчений розширив коло своїх наукових зацікавлень у царині міжнародного права й на чолі авторського колективу здійснив систематизацію міжнародних правових актів з охорони культурних цінностей, а також відповідного законодавства незалежної України. Практичним підсумком цієї складної праці було видання збірника документів «Україна у міжнародно-правових відносинах. Правова охорона культурних цінностей» (1997), який дістав високу оцінку як у нашій державі, так і за кордоном (країнах СНД, ЮНЕСКО), й одержав премію на конкурсі Співки юристів України як краще юридичне видання.

Разом із доктором юридичних наук, професором, членом-кореспондентом Академії правових наук України В. Денисовим та своїми учнями, В. Акуленко сформував наукову концепцію становлення й розвитку в міжнародному публічному праві окремої галузі – міжнародного права охорони культурної спадщини.

Наукові висновки дослідника, його колег і однодумців дістали реальне втілення в чинному законодавстві – законах України «Про музеї та музейну справу», «Про вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей», «Про охорону культурної спадщини», «Про охорону археологічної спадщини», сприяли оптимізації діяльності Верховної Рада України, Міністерства культури і туризму України, Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей, а також інших урядових і громадських установ та організацій.

Як член міжнародних україно-німецької, україно-польської та україно-російської комісій, В. Акуленко розробив «Концептуальні засади і загальні принципи міжнародного співробітництва України у сфері реституції культурних цінностей» та інші матеріали; брав участь у переговорному процесі щодо повернення в Україну культурних цінностей, в організації міжнародних симпозіумів під егідою ЮНЕСКО в Києві й Мінську тощо.

В. Акуленко є консультантом Комітету Верховної Ради України з питань культури і духовності, читає курс лекцій «Правова охорона культурної спадщини (національний і міжнародно-правовий аспекти)» в Національному педагогічному університеті ім. М.П. Драгоманова, написав (у співавторстві) перший в Україні навчальний посібник «Культурна спадщина людства. Збереження та використання» (2002), готує кандидатів юридичних наук, які досліджують міжнародно-правові проблеми охорони культурної спадщини.

В. Акуленко відомий широкій культурній громадськості як член Національної спілки журналістів України, голова наглядової ради Українського фонду культури, член Головної ради УТОПСК, редколегії наукового часопису «Пам'ятки України: історія та культура», наукової збірки «Праці Центру пам'яткознавства» й інших видань. Багатьом запам'яталися його публіцистичні виступи в пресі, на радіо й телебаченні з актуальних питань збереження історичної спадщини, повернення в Україну втрачених культурних цінностей. З 1999 до 2004 р. він був політичним оглядачем газети «Демократична Україна», видав книжку нарисів, памфлетів і спогадів «На перехресті закону і совісті» (2001), нагороджену грамотою Української асоціації виробників поліграфічної продукції як суспільно значуще видання актуальної тематики.

У 2008 р. В. Акуленко опублікував художньо-документальну книгу «Відлуння пам'яті: назад у майбутнє», де через долі простих людей із самобутніми характерами розглядається драматизм конфлікту між народом і тоталітарною ідеологією, яка намагається духовно підкорити народ і деформувати його національно-культурну спадщину. Також у цій книзі розглядається протистояння між народом і нинішньою елітою крізь призму особистого досвіду автора, що робить художньо-документальний твір соціально-антропологічного жанру промовистим свідченням.

Різномісна діяльність В. Акуленка, що активно сприяє відродженню й розвитку національної духовності та культури, відзначена почесними грамотами Президії Національної академії наук України (1999) і Кабінету Міністрів України (2004), Верховної Ради України (2004), Почесною грамотою Міністерства освіти і науки (2003), Подякою Міністерства культури і туризму (2010) тощо. Розпорядженням Президента України Вікторові Акуленку призначена Державна стипендія як видатному діячеві науки (в 2002, 2004 і 2006 роках).

Віктор Іванович Акуленко все своє життя присвятив служінню народу та рідній Україні. Він ніколи не зрадив визначеним принципам справжнього патріота. Тож побажаємо ювілярові міцного здоров'я, здійснення творчих задумів, нових надбань на шляху дослідника і громадянина!

Редакційна колегія